

Sezona 2015/2016

Petak, 3. jun 2016. godine
Zadužbina Ilije M. Kolarca u 20 časova

Ciklus: *Za megalomane*

Dirigent: **Danijel Rajskin**
Solista: **Taras Štonda**, bas

Program:

M. Musorgski: *Pesme i plesovi smrti*

Uspavanka
Serenada
Trepak
Zapovednik

Trajanje: oko 19 minuta

**

D. Šostakovič: Simfonija br. 7 op. 60 (*Lenjingrad*)

Allegretto
Moderato (poco allegretto)
Adagio
Allegro non troppo

Trajanje: oko 69 minuta

Koncertmajstor: Miroslav Pavlović

Ruski umetnici su vekovima gajili veliki afinitet prema književnosti, kako svojih tako i inostranih pisaca. Zbog toga je vokalna muzika predstavljala vrhunac umetnosti spajajući reči i muziku, dok njeni žanrovi, solo-pesma i opera, zauzimaju značajan deo ruske muzičke baštine. Za razliku od opere u kojoj glavnu karakteristiku predstavlja integrisanje muzičkog i dramskog elementa, u vokalnoj lirici dominira mali intimni trenutak oživljen muzikom.

Sredinom 70-ih godina XIX veka Modest Musorgski (1839-1881) je komponovao *Pesme i plesove smrti*, ciklus pesama za duboki glas i klavir na stihove Arsenija Goleniščeva Kutuzova. Prvobitan redosled pesama se razlikuje od današnjeg. Danas se ovaj ciklus pesama smatra remek delom u žanru *lida*, a među najupečatljivijim interpretatorima su

Nikolaj Đaurov, Boris Hristov, Feručo Furlaneto, Pata Burčuladze, ali i Brigita Fasbender, Irina Arhipova, Dmitrij Hvorostovski i Olga Borodina.

Decenijama nakon nastanka, pesme su pružale prostor za invenciju na planu orkestracije, te su svoj doprinos delu dali i Glazunov i Rimski Korsakov (1882), Šostakovič, Denisov, Laskano, Raskatov i Brajner. Večeras je pred publikom Šostakovičeva orkestarska verzija nastala 1962. godine za Galjinu Višnjevsku, koja je kasnije adaptirana za bas, kao i za bariton. Smatrajući da je ovaj ciklus pesama prekratak, Šostakovič je komponovao Četrnaestu simfoniju za sopran, bas i kamerni orkestar, sa istom inspiracijom.

Smrt kao tema svake od pesama zaokružuje ciklus u nizu od najlirskije do najdramskije pesme - smrt deteta, smrt u mladalačkom ljubavnom zanosu, smrt u pijanstvu i smrt na bojištu. U prvoj pesmi, *Uspavanci*, umorna majka ljulja bolesno dete u kolevci, kada se pojavljuje prikaza smrti koja preuzima dete i uspavljuje ga u večni san. *Serenada* donosi sliku bolesne devojke kojoj kroz prozor smrt kao vitez peva ljubavnu pesmu opisujući njenu lepotu, dok je na kraju ne odvede. *Trepak*, ruska narodna igra, je okvir za treću pesmu u kojoj se dramska radnja ubrzava. Pijanac na ulici padne u sneg, a smrt mu se prikazuje pozivajući ga na ples. Na ritmičkoj podlozi ruske narodne igre se ponavlja napev *Dies irae*, tradicionalni motiv smrti. Smrzavajući se, on mašta o sunčanim poljima, sa čijom slikom se završava pesma. Dramaturški vrhunac je u pesmi *Zapovednik* koja opisuje vojnika na bojnopolju posle bitke. On je jedini preživeli, koji u poslednjem pozdravu poziva poginule sa obe strane da se pomire i zajedno paradiraju.

Sedma simfonija Dmitrija Šostakoviča (1906-1975) jedna je od najveličanstvenijih dela simfonijske literature. Pored izuzetno velikog orkestarskog aparata, i po trajanju dela od preko jednog sata ona spada u red sličnih ostvarenja Malera i Bruknera. Centralni deo simfonije, prvi stav, nastao je između 1939. i 1941. godine, pre poznate 900-dnevne opsade Lenjingrada. Zbog značaja tog istorijskog važnog događaja, prvobitna posveta Lenjinu je promenjena u posvetu tom gradu. Danas se smatra simbolom borbe protiv nacizma i totalitarizma i popularna je na Istoku, kao i na Zapadu. Lenjingradsko premijera se odigrala u sred okupiranog grada avgusta 1942. godine, iako je prvi put izvedena u Moskvi u aprilu iste godine. Zatim ju je u junu izvela Londonska filharmonija na londonskom Promsu, a u julu Njujorška filharmonija sa Toskaninijem. Lenjingradsko izvođenje je bilo posebno organizovano. Partitura je dopremljena avionom, a pošto je većina muzičara orkestra Lenjingradskog radio orkestra preminula od gladi ili u borbama, zamenjeni su muzičarima koji su privremeno povučeni sa fronta.

Formalna šema simfonije je standardno koncipirana. Posle uvodnog dela punog života, ritam doboša najavljuje ratnu atmosferu sa *temom zla*, veoma blisko asociirajući na Ravelov *Bolero*. Njoj se pridružuje solo flauta, a zatim se vojnički poklič postepeno razbuktava u svim orkestarskim snagama. Muzika koju je Šostakovič smatrao važnijom od nje je završetak stava kao veličanstveni pogrebni marš, rekvijem ili žal za stradalima sa lirskim solom fagota. I pored aluzije na mračne neprijateljske nacističke sile, tema ima satirični prizvuk ruganja Staljinovom režimu. Drugi stav koji spaja skerco i lirski intermecc je kompozitor započeo sa početkom okupacije grada i završio u rekordnom roku od dve nedelje, želeći da pokaže da je život u toj situaciji i te kako moguć. Prvog

dana oktobra je Šostakovič evakuisan iz Lenjingrada, gde je u izgnanstvu napisao ostatak simfonije „u jednom dahu“. Treći stav slične ideje kao drugi građen je u trodelnoj formi sa srednjim bržim odsekom u kojem nailazimo na reminiscenciju prvog stava. Finale koje je u nacrtu bilo nazvano *Pobeda* nema radostan karakter, s obzirom da je rat i dalje trajao, već donosi nadu u konačnu pobedu koja tek treba da usledi.

Danica Maksimović